Klaus Prange. *Schlüsselwerke der Pädagogik*. Band 1: *Von Plato bis Hegel*. Band 2: *Von Fröbel bis Luhman. Stuttgart : Kohlhammer, 2008. i 2009.*

Pedagogija kao svijest koja prati odgoj ukotvljena je u kulturne kontekste, društvene konstelacije i biografske sudbine. Pri tom su nastali sasvim različiti izražajni oblici u kojima se ova svijest artikulira. Oni sežu od pripovijedanja i traktata, romanesknih oblika, esejističko-programatskih spisa do sustavnih djela starijih ili novijih teorija odgoja.

Oba sveska *Ključna djela pedagogije* autora Klausa Prangea u suptilnoj interpretaciji promiču pojedinačna velika djela pedagoške literature, pri čemu se ističe kako suvremeno značenje i djelovanje tih ključnih tekstova tako i impulsi koji iz njih zrače za razvitak suvremenog pedagoškog mišljenja. Sadržaj obaju svezaka pokazuje raznolikost autora i njihovih djela, koje Prange ocjenjuje kao ključna djela pedagogije:

Svezak 1.

1. Uvod, 2. Platon: Menon, 3. Platon: Parabola o pećini, 4. Quintilian: Institutio oratoria – odgoj govornika, 5. Benedikt Nursijski: Regula Benedicti – Benediktansko pravilo, 6. Toma Akvinski: De magistro – o učitelju, 7. Thomas Elyot: The Governor and Roger Asham: The Scholemaster, 8. Ignatius v. Loyola: Exercitia spiritualia – duhovne vježbe, 9. Renê Descartes: Regulae ad directionem ingenii – Pravila o vođenju duha, 10. Jan Amos Comenius: Didactica magna – Velika didaktika, 11. John Locke: Some Thoughts Concerning Education – Misli o odgoju, 12. Rousseau: Emile ou de l'éducation – Emil ili o odgoju, 13. Wilhelm v. Humboldt: Misli o pokušaju da se odrede granice države, 14. Friedrich Schiller: O estetskom odgoju ljudi u nizu pisama, 15. Johann Wolfgang v. Goethe: Godine naukovanja majstora Wilhelma, 16. Johann Heinrich Pestalozzi: Pismo prijatelju o njegovom boravku u Stancu, 17. Johann Michael Sailer: O odgoju za odgajatelja, 18. Immanuel Kant: Predavanja o pedagogiji, 19. Johann Gottlieb Fichte: Govor njemačkom narodu, 20. Georg Wilhelm Friedrich Hegel: Fenomenologija duha, 21. Međubilanca (privremeni rezultati)

Svezak 2.

1. Uvod, 2. Friedrich Fröbel: Odgoj čovjeka, 3. Johann Friedrich Herbart: Opća pedagogija izvedena iz svrhe odgoja, 4. Friedrich Immanuel Niethammer: Prijepor filantropista i humanista u teoriji odgojne nastave našeg vremena, 5. Friedrich Schleiermacher: Pedagoška predavanja iz 1826. godine, 6. Adolph Diesterweg: Naputci za obrazovanje njemačkih učitelja, 7. Herbert Spencer: odgoj u intelektualnom, moralnom i fizičkom pogledu, 8. Otto Willmann: Didaktika kao nauk o obrazovanju, 9. Wilhelm Dilthey: O mogućnostima jedne opće važeće pedagogijske znanosti, 10. Emile Durkheim: L'éducation morale – Odgoj, moral i društvo, 11. Paul Natorp: Opća pedagogija u načelima, 12. John Dewey: How we think – Kako mislimo, 13. Aloys Fischer: Deskriptivna pedagogija, 14. Wilhelm Flitner: Opća pedagogija, 15. Otto Friedrich Bollnow: Antropološki pristupi u pedagogiji, 16. Siegfried: Sizif ili o granicama odgoja, 17. Wolfgang Brezinka: Metateorija odgoja, 18. Klaus Mollenhauer: teorije o

odgojnom procesu, 19. Harm Paschen: Logika odgojne znanosti, 20. Dietrich Benner: Opća pedagogija, 21. Niklas Luhmann: Odgojni sustav društva.

Klaus Prange navodi nekoliko kriterija kojima se rukovodio pri izboru ključnih djela koje je predstavio u svojoj dvotomnoj studiji. Prvo, izabrano djelo mora sadržavati nešto suštinsko o odgoju i učenju. Drugo, njegovo značenje izranja iz činjenice da je ono ključ za razumijevanje određene forme i namjere odgajanja, i treće, kriterij izbora djela za ovaj povijesni pregled jest upravo njegova, povijesna i tradicionalno-obrazovna učinkovitost i vrijednost djela (primjerice, *Emil*). Naravno da su preferencije autora i „želje" auditorija na određeni način također predstavljali kriterije izbora ključnih djela.

Važnije od navođenja kriterija je, međutim, istaknuti formu obrade, odnosno način ili perspektivu iz koje su pojedina djela interpretirana. Ili, drugačije rečeno: kako čitati i interpretirati stare tekstove, koji su nastali u sasvim drugačijim kontekstima, na takav način da su oni još uvijek za sadašnje stanje (pitanja ili problema) značajni, odnosno aktualno upotrebljivi? Jesu li uvidi stečeni čitanjem i interpretacijom starih tekstova i za nas danas važeći? Pri tome nije toliko važno podastirati opće informacije o djelu i autoru (ako nisu od značajnog utjecaja na stavove autora), koliko utvrditi možemo li ono što su napisali i danas zastupati, odnosno imaju li oni pravo ili ne. Upravo je to Prangeova perspektiva iz koje predstavlja, čita i tumači izložena ključna djela pedagogije. Pri tome on uvažava sve pretpostavke i pokazuje sva umijeća „hermeneutičkog" čitanja i tumačenja predstavljenih djela, kako u povijesnoj, tako i u sistematskoj dimenziji. Njegovi vlastiti, originalni doprinosi pedagogiji su ona folija ili instrument na kojoj ili uz pomoć kojega Klaus Prange tako suvereno predstavlja izuzetan značaj ključnih djela u povijesti pedagogije za suvremenu pedagogijsku znanost. U predstavljanju pojedinih ključnih pedagoških djela autor se ponekad ograničava na ključne misli, kod drugih se orijentira samo na neke aspekte. Ponekad sasvim nedostaju biografski podaci o autorima djela. Prange ustvari želi povijesne, biografske i neke druge aspekte staviti ponekad u drugi plan, a podcrtavati samo sistematski (doprinos autora spoznajnom razvoju pedagogije). Otuda se čitanje obaju svezaka doživljava više kao sistematika (razvoja) pedagoške misli i spoznaje, a ne toliko kao povijest pedagogije u tradicionalnom značenju te riječi.

Poznavanje ne samo izvornih pedagogijskih djela koje predstavlja Prange u ovoj dvotomnoj studiji, nego i njegovih vlastitih studija su *conditio sine qua non* razumijevanja lakoće kojom autor čitatelja uvodi u misaoni svijet pedagoških djela. Knjige su napisane komprimiranim stručnim jezikom, ali se čitaju kao uzbudljivi romani. Autor sâm na kraju uvoda u prvom svesku ističe (parafrazirajući napisano, možemo reći) da predstavljanje pojedinih ključnih djela pedagogije ispunjava svoju svrhu samo ako pedagogijske refleksije stečene tijekom povijesti ne ostanu u tami prošlosti, nego upravo posluže tome da se do kraja razotkrije kako su nas ta djela poučila jeziku odgoja i kako su nam dala ključ za njegovo bolje razumijevanje. Klaus Prange u ovim studijama to neprijeporno u svakom pojedinačnom slučaju dokazuje.

Razgovor s autorima prezentiranih ključnih djela pedagogije Klaus Prange upravo vodi, ne kao s prethodnicima suvremenih ideja, nego kao s ključnim svjedocima ili autoritetima za suvremena pitanja i odgovore, koje suvremena pedagogijska znanost i pedagoška praksa postavljaju i traže. Poznavanje ključnih djela pedagogije nije važno samo kao znanje gdje ih i kako povijesno svrstati, nego se to znanje upravo očituje u tome da se aktualna pitanja pedagogijske znanosti uopće – uz njihovu pomoć tek – mogu primjereno formulirati. Pogled unatrag omogućava nam da se s distance može umanjiti dramatika novog u suvremenoj pedagogiji, a očekivanja vezana za sasvim nova shvaćanja o odgoju i obrazovanju pokazati kao nerealna ili čak iluzorna – čak i kada se čini da veoma promijenjena društvena okolina to zahtijeva.

U suvremenim razmatranjima pedagogijskih i pedagoških fenomena izgleda da povijesna refleksija ima malu ulogu ili je ona ponekad sama sebi svrha. Prangeova dvotomna studija upravo pokazuje drugačiji mogući pristup povijesti pedagogije i njenom ogromnom značenju i za suvremeno promišljanje o odgoju i obrazovanju. Posebice u situaciji u kojoj se druge znanosti kao što su psihologija i neuroznanosti (primjerice, kada je riječ o fenomenima učenja) počinju baviti izvornim pedagogijskim fenomenima i pedagogiju reduciraju na primjenu spoznaja ovih znanosti. U mnogim suvremenim spoznajama ovih znanosti nalaze se i one koje nemaju samo svoje prethodnike u pedagogijskim spoznajama, nego se upravo suprotno može dokazivati (na što eksplicitno na skoro svakoj stranici ukazuju ove studije Klausa Prangea) – da su slične ideje već razvijene u pedagogiji, a uvidi i spoznaje stečene u povijesti pedagogije predstavljaju ne samo primjerenija rješenja od onih dobivenih u drugim znanostima, nego i same po sebi nose veći spoznajni i praktično-provedbeni potencijal. I u tome vodim posebnu vrijednost ovih dvaju studija.

Studije imaju i svoja ograničenja. Prezentirana djela napisana su na njemačkom jeziku. Pretpostavka razumijevanja doprinosa autora u odabiru i prezentaciji ključnih djela pedagogije ovise tako o dostupnosti ovih djela čitateljima, odnosno o tome jesu li ova djela uistinu i pročitana u originalu. Tek nakon toga postaje bjelodano jasno koliko nam je izuzetno vrijedne studije podario Klaus Prange – za identitet i dobrobit pedagogije. Pri tome ne treba zaboraviti da pedagogija pripada njemačkom govornom području, da je ono njena kolijevka. A pedagozi Hrvatske pripadaju tom (a ne nekom drugom) europskom prostoru. S ovim studijama može započeti povratak pedagoga Hrvatske svojim korijenima i pronalaženju svog izvornog znanstvenog identiteta – skoro izgubljenog u bespućima suvremene globalizacije.

Marko Palekčić